

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING YOSH VA PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Andijon davlat pedagogika instituti

Pedagogika yo'nalishi 2-Bosqich magistranti

Raximjonova Mohizar Ilhomjon qizi

Annotatsiya. Maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining (6–10 yosh) yosh va psixologik xususiyatlari tahlil qilinadi. Unda bolalarning maktabning dastlabki yillaridagi jismoniy, bilish, emotsional va ijtimoiy rivojlanishi yoritiladi. Maxsus e'tibor idrok, diqqat, xotira va tafakkur jarayonlari, motivatsiya, shaxsiy sifatlar va irodaviy sifatlarning shakllanishiga qaratiladi. Tadqiqotda o'qituvchi va tengdoshlar bilan bo'lgan munosabatlarning bolalarning ijtimoiy-psixologik moslashuvida roli ta'kidlanadi. Maqolada yosh va psixologik xususiyatlarni hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etish bo'yicha amaliy tavsiyalar berilgan, bu esa muvaffaqiyatli o'quv faoliyati va shaxs sifatida rivojlanishni ta'minlaydi.

Kalit so'zlar: Boshlang'ich sinf o'quvchilari, yosh xususiyatlari, psixologik rivojlanish, bilish jarayonlari, emotsional rivojlanish, motivatsiya, ijtimoiy munosabatlar, shaxsiy sifatlar.

Annotation. The article analyzes the age and psychological characteristics of primary school students (6–10 years old). It highlights the physical, cognitive, emotional, and social development of children in the early school years. Special attention is paid to the formation of thinking processes, attention, memory, motivation, personal qualities, and the development of willpower. The study emphasizes the role of teacher and peer interaction in shaping students' social and psychological adaptation. The article provides practical recommendations for

organizing the educational process based on age and psychological features to ensure successful learning and personal development.

Key words: Primary school students, age characteristics, psychological development, cognitive processes, emotional development, motivation, social interaction, personal qualities.

Kirish

Boshlang'ich sinf ta'limi umumiy o'rta ta'lim tizimining muhim bo'g'ini bo'lib, aynan shu bosqichda bolaning bilim olishga bo'lgan munosabati, o'quv faoliyati va shaxsiy sifatlari shakllana boshlaydi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari asosan 6–10 yosh oralig'ida bo'lib, bu yosh davri bolalikdan maktab hayotiga o'tish bosqichi sifatida tavsiflanadi. Ushbu davrda bolaning yosh va psixologik xususiyatlarini chuqur o'rganish ta'lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil etish uchun muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

6–10 yosh davrida bolalarda jismoniy, aqliy hamda ijtimoiy rivojlanish jarayonlari bir-biri bilan uzviy bog'liq holda kechadi. Shu sababli pedagog va psixologlar tomonidan mazkur yosh bosqichining o'ziga xos jihatlarini hisobga olish, ta'lim metodlari va vositalarini bolaning imkoniyatlariga moslashtirish zarur. Mazkur esse boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh davri xususiyatlarini ilmiy-nazariy jihatdan yoritishga qaratilgan.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh davri (6–10 yosh). Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh davri, ya'ni 6–10 yosh oralig'i, bolaning shaxs sifatida shakllanishida muhim bosqich hisoblanadi. Ushbu davr maktab ta'limi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bolaning jismoniy, aqliy va psixologik rivojlanishida sezilarli o'zgarishlar ro'y beradi. Aynan shu yosh bosqichida bolaning o'quv faoliyati yetakchi faoliyat turiga aylanadi va u orqali shaxsiy sifatlar, bilim va ko'nikmalar shakllanadi.

6–10 yosh davrida bolalarning jismoniy rivojlanishi nisbatan barqaror kechadi. Skelet tizimi hali to‘liq shakllanmagan bo‘lsa-da, mushaklar faol rivojlanadi, harakatlar aniqroq va muvofiqlashgan bo‘la boshlaydi. Shu bilan birga, markaziy asab tizimi faol rivojlanib, bolaning mehnat qobiliyati asta-sekin ortadi. Biroq bu yoshdagi bolalarda tez charchash holatlari kuzatilishi mumkin, shuning uchun ta‘lim jarayonida dam olish va harakatli mashqlarga alohida e‘tibor qaratish zarur. [1]

Mazkur yosh davrida bolaning aqliy rivojlanishi muhim ahamiyat kasb etadi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida idrok, diqqat, xotira va tafakkur jarayonlari jadal rivojlanadi. Diqqat hali barqaror bo‘lmagan bo‘lsa-da, qiziqarli va faol mashg‘ulotlar orqali uni rivojlantirish mumkin. Tafakkur asosan ko‘rgazmali-obrazli xarakterga ega bo‘lib, asta-sekin mantiqiy tafakkur elementlari shakllana boshlaydi. Xotira esa ko‘proq ixtiyorsiz xarakterda bo‘lib, obrazli va emotsional materiallarni osonroq eslab qolish bilan tavsiflanadi.

6–10 yosh davri ijtimoiylashuv jarayoni uchun ham muhim bosqich hisoblanadi. Bola maktab jamoasiga moslashadi, o‘qituvchi va tengdoshlar bilan munosabatlar tizimi shakllanadi. O‘qituvchi ushbu davrda bolaning hayotida muhim shaxs sifatida namoyon bo‘lib, uning baholari va munosabati bolaning o‘ziga bo‘lgan ishonchi va o‘quv motivatsiyasiga kuchli ta‘sir ko‘rsatadi. Shu sababli pedagogik yondashuvda.

Jismoniy rivojlanish xususiyatlari. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining jismoniy rivojlanishi 6–10 yosh davrida muhim o‘zgarishlar bilan tavsiflanadi. Ushbu yosh bosqichida bolalarning bo‘yi va vazni izchil ravishda ortib boradi, mushak tizimi mustahkamlanadi hamda umumiy harakat faoliyati takomillashadi. Jismoniy rivojlanishning bu jarayoni bolaning sog‘lom o‘sishi va o‘quv faoliyatidagi muvaffaqiyati bilan chambarchas bog‘liqdir.[2]

Mazkur davrda skelet tizimi hali to‘liq shakllanmagan bo‘lib, suyaklar elastik va egiluvchan bo‘ladi. Shu sababli noto‘g‘ri o‘tirish, og‘ir yuk ko‘tarish yoki uzoq vaqt bir xil holatda qolish umurtqa pog‘onasi va qomat buzilishlariga olib kelishi mumkin.

Shuning uchun ta'lim jarayonida o'quvchilarning to'g'ri o'tirishi, jismoniy mashqlar va tanaffuslarning tashkil etilishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Mushak tizimining rivojlanishi boshlang'ich sinf yoshida jadal kechadi, biroq mushaklar hali tez charchash xususiyatiga ega bo'ladi. Ayniqsa, qo'l barmoqlari va mayda mushaklarning rivojlanishi yozuv malakalarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Shu bois yozish jarayonida bolaning qo'li tez charchamasligi uchun mashg'ulotlar davomiyligi va murakkabligi yoshga mos bo'lishi lozim.[3]

Shuningdek, yurak-qon tomir va nafas olish tizimlari ham rivojlanish bosqichida bo'lib, jismoniy yuklamalarga nisbatan sezgir hisoblanadi. Bolalarda tez-tez harakat qilishga bo'lgan ehtiyoj kuchli bo'lib, bu holat ularning tabiiy rivojlanish ehtiyojidan kelib chiqadi. Shu sababli dars jarayonida harakatli o'yinlar, jismoniy daqiqalar va sport mashg'ulotlarini qo'llash bolaning jismoniy rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi.

Asab tizimi va sog'liq bilan bog'liq jihatlar. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining asab tizimi 6–10 yosh davrida faol rivojlanish bosqichida bo'ladi. Ushbu davrda markaziy asab tizimi, xususan bosh miya po'stlog'i funksiyalarining takomillashuvi bolaning aqliy faoliyati, xulq-atvori hamda o'quv jarayoniga moslashuvida muhim rol o'ynaydi. Asab jarayonlarining yetilmaganligi esa bolalarda tez qo'zg'aluvchanlik, hissiy beqarorlik va charchash holatlarining tez-tez kuzatilishiga sabab bo'lishi mumkin.

Mazkur yosh davrida qo'zg'alish jarayonlari tormozlanish jarayonlariga nisbatan ustun bo'ladi. Bu holat bolalarning serharakatligi, diqqatning tez chalg'ishi va hissiyotlarning tez namoyon bo'lishi bilan ifodalanadi. Shu sababli boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv faoliyatini tashkil etishda darslarning davomiyligi, mashg'ulotlar turi va dam olish vaqtlarining to'g'ri taqsimlanishi muhim ahamiyatga ega.[4]

Asab tizimining rivojlanishi bolaning umumiy sog‘lig‘i bilan bevosita bog‘liqdir. To‘g‘ri ovqatlanish, yetarli uyqu, kun tartibiga rioya qilish va jismoniy faollik asab tizimining sog‘lom rivojlanishini ta‘minlaydi. Aksincha, ortiqcha aqliy yuklama, stressli vaziyatlar va yetarli dam olmaslik bolalarda asabiylik, bosh og‘rig‘i, uyqusizlik kabi salbiy holatlarni keltirib chiqarishi mumkin.

Shuningdek, boshlang‘ich sinf yoshidagi bolalarda immun tizimi hali to‘liq shakllanmagan bo‘lib, turli kasalliklarga moyillik kuzatiladi. Shu bois maktab muhitida sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilish, sinf xonalarining tozaligi va shamollatilishi, shuningdek, sog‘lom psixologik muhitni yaratish muhim sanaladi. Ijobiy emotsional muhit bolaning nafaqat ruhiy holatiga, balki umumiy sog‘lig‘iga ham ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.[1]

Bilish jarayonlarining rivojlanishi (idrok, diqqat, xotira, tafakkur). Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida bilish jarayonlarining rivojlanishi 6–10 yosh davrining asosiy psixologik xususiyatlaridan biri hisoblanadi. Mazkur davrda bola atrof-muhitni bilish jarayonida faol ishtirok etadi, bilimlarni o‘zlashtirish esa o‘quv faoliyati orqali amalga oshadi. Idrok, diqqat, xotira va tafakkur kabi bilish jarayonlari asta-sekin murakkablashib, ongli va boshqariladigan shaklga ega bo‘la boshlaydi.

Idrok jarayoni boshlang‘ich sinf yoshida ancha aniq va tizimli bo‘lib boradi. Bolalar predmet va hodisalarni bevosita kuzatish, taqqoslash va ajratish orqali idrok etadilar. Shu bilan birga, idrok hali ko‘proq ko‘rgazmali xarakterga ega bo‘lib, rang, shakl va harakat kabi tashqi belgilar muhim ahamiyat kasb etadi. O‘qituvchi tomonidan ko‘rgazmali qurollar va amaliy mashg‘ulotlardan foydalanish idrok jarayonining samarali rivojlanishiga xizmat qiladi. [5]

Diqqat jarayoni bu yoshda barqarorlik darajasi pastligi bilan tavsiflanadi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida diqqat asosan ixtiyorsiz bo‘lib, qiziqarli, yangilikka boy va emotsional materiallar orqali oson jalb etiladi. Asta-sekin ta‘lim jarayonida ixtiyoriy diqqat shakllanib, bola o‘z diqqatini ma‘lum vaqt davomida o‘quv faoliyatiga

jamlay olish ko'nikmasiga ega bo'la boshlaydi. Biroq diqqatning tez charchashi dars jarayonida turli faoliyat turlarini almashlab borishni talab etadi.

Xotira jarayoni boshlang'ich sinf yoshida asosan obrazli va ixtiyorsiz xarakterga ega. Bolalar mazmunli, qiziqarli va emotsional jihatdan boy materiallarni osonroq eslab qoladilar. [6] Shu bilan birga, ta'lim jarayonida takrorlash, tushuntirish va mashqlar orqali ixtiyoriy xotira rivojlanadi. Xotiraning rivojlanishi o'quv materialini ongli ravishda o'zlashtirishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, bolaning bilim zahirasini boyitadi.

Tafakkur jarayoni esa boshlang'ich sinf yoshida ko'rgazmali-obrazli tafakkurdan mantiqiy tafakkurga o'tish bosqichi bilan tavsiflanadi. Bolalar muammolarni hal etishda ko'proq aniq misollar va ko'rgazmali vositalarga tayanadilar. Asta-sekin taqqoslash, umumlashtirish, tahlil va sintez kabi aqliy amallar shakllanib, tafakkur rivojlanadi. Bu jarayon o'qituvchi tomonidan beriladigan savollar, muammoli vaziyatlar va mustaqil fikrlashga yo'naltirilgan topshiriqlar orqali qo'llab-quvvatlanadi.

Emotsional holat va hissiy rivojlanish. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining emotsional holati va hissiy rivojlanishi 6–10 yosh davrining muhim psixologik xususiyatlaridan biri hisoblanadi. Ushbu yosh bosqichida bolalarning his-tuyg'ulari bevosita va ochiq namoyon bo'lib, ular atrof-muhitdagi voqea-hodisalarga tez va kuchli emotsional munosabat bildiradilar. Emotsional jarayonlarning yetarlicha barqaror emasligi bolalarning xulq-atvori va o'quv faoliyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.[7]

Mazkur davrda bolalarda quvonch, hayajon, ranjish, qo'rquv kabi hissiyotlar tez-tez almashib turadi. Ular muvaffaqiyatga erishganda kuchli ijobiy emotsiyalarni boshdan kechiradilar, muvaffaqiyatsizlik holatlarida esa tushkunlik yoki ishonchsizlik paydo bo'lishi mumkin. Shu sababli o'qituvchi va ota-onalarning qo'llab-quvvatlashi,

rag'batlantiruvchi munosabati bolaning emotsional barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Boshlang'ich sinf yoshida hissiy rivojlanish ijtimoiy tajribaning ortishi bilan bevosita bog'liqdir. Bola maktab muhitida o'z hissiyotlarini boshqarishni, ularni ijtimoiy me'yorlar asosida ifodalashni o'rganadi. Asta-sekin ixtiyoriy emotsional nazorat shakllanib, bola o'z xatti-harakatlarini ongli ravishda boshqarishga intila boshlaydi. Biroq bu jarayon hali to'liq shakllanmagan bo'lib, kattalar tomonidan sabr-toqat va tushunish talab etiladi.

Shuningdek, boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'ziga bo'lgan munosabat va o'z-o'zini baholash hissiy rivojlanishning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. O'qituvchi tomonidan beriladigan baholar, maqto'v va tanqidlar bolaning hissiy holatiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Ijobiy baholash bolaning o'ziga ishonchini oshirsa, haddan tashqari tanqid hissiy beqarorlik va xavotirni keltirib chiqarishi mumkin.

Irodaviy sifatlarning shakllanishi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida irodaviy sifatlarning shakllanishi 6–10 yosh davrining muhim psixologik jarayonlaridan biri hisoblanadi. Ushbu yosh bosqichida bola o'z xatti-harakatlarini ongli ravishda boshqarish, qo'yilgan talab va vazifalarni bajarishga intilish hamda maqsadga yo'naltirilgan faoliyatni amalga oshirish ko'nikmalarini egallay boshlaydi. Iroda sifatlari asosan o'quv faoliyati jarayonida shakllanib boradi.[8]

Mazkur davrda bolalarda sabr-toqat, intizomlilik, mas'uliyatlilik va mustaqillik kabi irodaviy sifatlari asta-sekin rivojlanadi. Dastlab bola topshiriqlarni kattalar nazorati ostida bajaradi, biroq vaqt o'tishi bilan o'z faoliyatini rejalashtirish va nazorat qilishga o'rganadi. O'quv vazifalarining muntazam bajarilishi bolada irodaning mustahkamlanishiga xizmat qiladi.

Boshlang'ich sinf yoshida irodaviy jarayonlar hali to'liq barqarorlashmagan bo'lib, bolalar ko'pincha qiyinchiliklarga duch kelganda tez charchashi yoki vazifani

oxirigacha bajarishga qiynalishi mumkin. Shu sababli o'qituvchi tomonidan topshiriqlarni bosqichma-bosqich, bolaning yosh va individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda berish muhim ahamiyatga ega. Rag'batlantirish va qo'llab-quvvatlash bolada qat'iyat va o'ziga ishonchni oshiradi.

Shuningdek, irodaviy sifatlarning shakllanishida jamoaviy faoliyat muhim rol o'ynaydi. Guruhda ishlash, umumiy qoidalarga rioya qilish va tengdoshlar bilan hamkorlik qilish orqali bola o'z xatti-harakatlarini nazorat qilishni va ijtimoiy mas'uliyatni his etishni o'rganadi. Bu jarayon bolaning shaxs sifatida kamol topishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

O'qituvchi va tengdoshlar bilan munosabatlar. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qituvchi va tengdoshlar bilan munosabatlari ularning ijtimoiy-psixologik rivojlanishida muhim o'rin tutadi. 6–10 yosh davrida bola uchun maktab jamoasi asosiy ijtimoiy muhitga aylanib, unda o'zaro muloqot, hamkorlik va xulq-atvor me'yorlari shakllanadi. [9] Ayniqsa, o'qituvchi ushbu davrda bolaning hayotida yetakchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi.

Boshlang'ich sinf yoshida o'qituvchi bolaning bilim manbai, tarbiyachi va namuna sifatida qabul qilinadi. O'qituvchining munosabati, baholashi va talabchanligi bolaning o'ziga bo'lgan ishonchi, o'quv motivatsiyasi va hissiy holatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ijobiy, adolatli va qo'llab-quvvatlovchi munosabat bolada maktabga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantiradi, aksincha, sovuqqonlik yoki haddan tashqari tanqid salbiy hissiy holatlarga sabab bo'lishi mumkin.

Tengdoshlar bilan munosabatlar ham ushbu yosh davrida muhim ahamiyat kasb etadi. Bolalar sinf jamoasida o'z o'rnini topishga, tengdoshlar bilan hamkorlik qilishga va ijtimoiy tajriba orttirishga intiladilar. O'yin, guruhli topshiriqlar va jamoaviy faoliyat orqali muloqot ko'nikmalari, o'zaro yordam va mas'uliyat hissi rivojlanadi. Shu bilan birga, tengdoshlar o'rtasida kelishmovchiliklar ham yuzaga kelishi mumkin bo'lib, bu holat bolalarni murosa qilish va muammolarni hal etishga o'rgatadi.

Shuningdek, boshlang'ich sinf yoshida bolalar kattalar va tengdoshlar bahosiga sezgir bo'ladilar. Sinfdagi ijtimoiy muhit, o'zaro hurmat va qo'llab-quvvatlash bolaning psixologik farovonligini ta'minlaydi. O'qituvchining sinfda sog'lom psixologik muhit yaratishi o'quvchilarning ijtimoiy moslashuvi va shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

O'quv motivatsiyasi va o'qishga munosabat. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv motivatsiyasi va o'qishga bo'lgan munosabati ularning ijtimoiy-psixologik rivojlanishi va bilim olish jarayonining samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir. 6–10 yoshdagi bolalar uchun maktabdagi faoliyat qiziqarli va mazmunli bo'lganda ularning o'rganishga bo'lgan intilishi kuchayadi. Shu sababli boshlang'ich sinf pedagoglari motivatsiyani shakllantirishga alohida e'tibor qaratadilar.[10]

Mazkur yosh davrida motivatsiya asosan tashqi omillar orqali shakllanadi. O'qituvchining rag'batlantirishi, maqtovi, bahosi, shuningdek, ota-onaning qo'llab-quvvatlashi bolada o'z faoliyatiga bo'lgan qiziqishni kuchaytiradi. Shu bilan birga, o'quv jarayonidagi muvaffaqiyatlar va kichik yutuqlar bolaning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi va ijobiy o'qishga munosabatni shakllantiradi.

Boshlang'ich sinf yoshidagi bolalar o'qishga munosabatni emotsional tajriba bilan bog'laydilar. Agar darslar qiziqarli, ko'rgazmali va faol ishtirokni talab qilsa, bola o'qishga ijobiy munosabat bildiradi. Aksincha, qiyin va tushunarsiz materiallar, haddan tashqari bosim yoki sovuqqon pedagogik yondashuv bolada o'qishga salbiy munosabatni rivojlantirishi mumkin.

Shuningdek, o'quv motivatsiyasining rivojlanishi shaxsiy ehtiyoj va qiziqishlar bilan bog'liqdir. Bolalar o'z faoliyatida mustaqil qaror qabul qilish, o'z qiziqishlariga mos vazifalarni bajarish imkonini topsa, o'qishga bo'lgan motivatsiya kuchayadi. Shu sababli darslarni rejalashtirishda o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish zarur.

Shaxsiy sifatlarning shakllanishi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida shaxsiy sifatlarning shakllanishi 6–10 yosh davrida ijtimoiy va psixologik rivojlanishning muhim jihatidir. Ushbu davrda bolaning o'zini idrok etishi, o'ziga bo'lgan ishonchi, mas'uliyat hissi va axloqiy qadriyatlar shakllanadi. Shaxsiy sifatlar bolaning maktabdagi muvaffaqiyati va jamiyatdagi kelajakdagi ijtimoiy faoliyatini belgilashda asosiy omil hisoblanadi.[11]

Boshlang'ich sinf yoshida bola o'zini va boshqalarni tushunish, o'z hissiy holatini anglashga intiladi. Shu davrda empatiya, sabr-toqat, hurmat va o'zaro yordam kabi ijtimoiy fazilatlar asta-sekin rivojlanadi. Bolaning shaxsiy sifatlari, asosan, o'qituvchi va tengdoshlar bilan bo'lgan munosabatlar, oilaviy tarbiya va maktabdagi ijtimoiy muhit ta'sirida shakllanadi.

Shuningdek, mustaqillik va mas'uliyat hissi boshlang'ich sinf yoshida o'z faoliyati va qarorlariga bog'liq ravishda rivojlanadi. Bolalar topshiriqlarni o'zlari bajarishga uringan sari qat'iyat, iroda va o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini hosil qiladilar. Shu bilan birga, ijobiy baholar va rag'batlantirish bolada o'ziga ishonchni oshiradi va shaxsiy fazilatlarni mustahkamlaydi.[5]

Axloqiy va estetik qadriyatlarning shakllanishi ham ushbu yosh davrining ajralmas qismidir. Bolalar kichik vazifalarni bajarganda yoki jamoaviy faoliyatda faol ishtirok etganda, ular ijtimoiy me'yorlar, adolat va to'g'ri xulq-atvorni qadrlashni o'rganadilar. Shu tariqa, shaxsiy sifatlar ijtimoiy muhit va shaxsiy tajriba orqali rivojlanadi.

Xulosa

Boshlang'ich sinf o'quvchilari (6–10 yosh) yosh va psixologik xususiyatlari bilan ajralib turadi, bu esa ta'lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil etishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu yosh davrida bolalarning jismoniy rivojlanishi, mushak va skelet tizimining mustahkamlanishi, markaziy asab tizimining faol rivojlanishi ularning

o'quv faoliyatiga tayyorligini belgilaydi. Shuningdek, idrok, diqqat, xotira va tafakkur kabi bilish jarayonlari, emotsional holat va hissiy rivojlanish, irodaviy va shaxsiy sifatlar bolalarda bilim olish va ijtimoiy moslashuv qobiliyatlarini shakllantiradi.

O'qituvchi va tengdoshlar bilan sog'lom munosabatlar, o'quv motivatsiyasi va ijobiy o'qishga bo'lgan munosabat bolalarning shaxs sifatida rivojlanishi hamda ijtimoiy tajribani orttirishida muhim omil hisoblanadi. Shu tariqa, boshlang'ich sinf yoshidagi bolalarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda pedagogik yondashuvni to'g'ri tashkil etish ularning jismoniy, aqliy va ijtimoiy jihatdan barkamol shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'hati

1. Ismoilov M. Boshlang'ich sinf pedagogikasi: nazariya va amaliyot. Toshkent: O'qituvchi, 2018. 256 b.
2. Sobirov A. Bolalar psixologiyasi va rivojlanish xususiyatlari. Toshkent: Fan va texnologiya, 2016. 198 b.
3. Karimova L. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilish jarayonlari va rivojlanishi. Toshkent: Sharq, 2019. 174 b.
4. Xolmatov R. Maktab yoshidagi bolalarning ijtimoiy va emotsional rivojlanishi. Toshkent: Ta'lim, 2017. 210 b.
5. Mamatqulov S. Ta'lim motivatsiyasi va boshlang'ich sinf o'quvchilari. Toshkent: Pedagogika, 2020. 162 b.
6. Rahmonov D. O'quvchi shaxsining irodaviy va shaxsiy sifatlarini shakllantirish. Toshkent: Fan, 2015. 186 b.
7. Qodirov N. Psixologik-pedagogik tadqiqot metodlari. Toshkent: Ilm, 2018. 204 b.
8. Ahmedov T. Maktab yoshidagi bolalar psixologiyasi. Toshkent: Sharq, 2016. 220 b.

9. Yusupova F. Boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan ishlashda psixologik usullar. Toshkent: Ta'lim, 2019. 198 b.
10. Sattarov B. Bolalarning emotsional va ijtimoiy rivojlanishi. Toshkent: Fan va texnologiya, 2017. 172 b.
11. Zokirova G. Boshlang'ich sinf pedagogikasida innovatsion yondashuvlar. Toshkent: Pedagogika, 2020. 190 b.
12. Karimov S. Bolalarning diqqat, xotira va tafakkur rivojlanishi. Toshkent: Ilm-fan, 2018. 164 b.
13. Rasulov A. O'qituvchi va bolalar o'rtasidagi psixologik munosabatlar. Toshkent: Sharq, 2015. 176 b.
14. Davronov M. Boshlang'ich sinf o'quvchilari motivatsiyasi va o'qishga munosabat. Toshkent: Ta'lim, 2019. 182 b.